

Cenzura novin a časopisů v českých zemích v 2. polovině 17. a na počátku 18. století

Zdeněk Šimeček

System kontroly domácí knižní produkce a dovozu tisku ze zahraničí fungoval v českých zemích již v předbělohorském období. Již tehdy se z něj vymykaly týdenní psané noviny, jež je možno považovat za přímé předchůdce tištěných novin 17. století. Novinové zpravodajství bylo součástí informačního systému, fungujícího pod kontrolou císařských poštovníků jako přepravců zásilek poště svěřených. Nepodléhalo cenzuře církevní a až s postupem doby se stalo objektem cenzury zeměpanských úřadů. Podnět k organizování cenzury novin v českých zemích je svázán se vznikem tištěných novin v Praze. Cenzura příslušela české dvorské kanceláři, v době fungování ve Vídni českému místodržitelství; noviny byly předkládány prostřednictvím městského hejtmanství.

Zpravodajství pražských novin bylo založeno na novinách došlých říšskou poštou z říšských měst a na novinách z Vídně. Jeho důvěryhodnost cenzor odvozoval z novin, které sloužily jako předloha. Vydavatel pražských novin Arnolt z Dobroslavína získával podle smlouvy s pražským poštovníkem tištěné noviny z Frankfurtu, Hanavy (Hanau), z Lipska a psané noviny z Vídně. Ve zprávách, které měly referující ráz a v nichž neměly místo důvěrné informace, hodnocení nebo dokonce domněnky, nelze prokázat samostatné úpravy textu. Sporná byla otázka vhodnosti informace, která byla do novin propuštěna. V roce 1690 byli místodržící z Vídně upozorněni, aby zvýšená pozornost byla věnována zprávám o diplomatických jednáních. V závažných případech měl cenzor seznámit s takovou zprávou nevyšší zemské úředníky. Generální zásah do novinové cenzury přinesl císařský poštovní patent z r. 1698. Zavazoval poštovníky k vyřazení zásilek, v nichž byly šířeny informace, jež vyvolávají nepořádky a zmatky. Měly být předkládány k revizi zeměpanským úřadům. Revize toku informací ze zahraničí doplnila tak cenzuru novin domácích.

Konflikty s cenzurou nevyvolaly zprávy z Prahy a z Čech, které organizoval K. F. Rosenmüller v Českém Postyionu, nejstarších novinách povzbuzujících k českému zemskému vlastenectví a k lásce k českému jazyku. Tuto koncepci přijaly česká dvorní kancelář ve Vídni i pražské místodržitelství. Vídeňské noviny, které neoddělovala od oblasti německých zemí jazyková bariéra, prostředkovaly zprávy z Čech. K nejrozsáhlejšímu informačnímu okruhu náležely zprávy o svatořečení Jana Nepomuckého.

Pravidlům platným pro revizi dovezených knih podléhaly nejstarší časopisy, přicházející do českých zemí knihkupeckým obchodem.

Údaje o novinové cenzuře v Praze dovolují posunout do začátku 2. poloviny 17. století počátek procesu, v němž došlo v habsburské monarchii k oddělení církevní a světské cenzury.

La censure des journaux et revues dans les Pays Tchèques dans la deuxième moitié du 17e et au commencement du 18e siècles

Zdeněk Šimeček

Le système de la contrôle de la production intérieure des livres et de l'importation des imprimés de l'étranger fonctionna dans les Pays Tchèques déjà dans la période avant la bataille sur la Montagne Blanche. Déjà à cette époque y échappèrent des journaux écrits hebdomadaires qu'on peut tenir pour prédécesseurs directs des journaux imprimés du 17e siècle. Des rapports des journaux formèrent partie du système de renseignements contrôlé par des maîtres de poste impériaux en leur fonction d'expéditeurs des envois confiés à la poste. Ils ne subirent pas la censure ecclésiastique; seulement successivement ils devinrent objet de la censure des autorités du pays. L'impulsion à l'organisation de la censure des journaux dans les Pays Tchèques fut lié à la naissance des journaux imprimés à Prague. La censure appartient à l'Office de la Cour de Bohême, en époque de son fonctionnement à Vienne au gouvernement

de Bohême; des journaux furent soumis par la médiation de la préfecture municipale.

Des rapports des journaux de Prague furent posés sur la base des journaux arrivés par la poste des villes impériales et sur la base des journaux de Vienne. Le censeur déduisit leur confiance des journaux, lesquels servirent de modèle. Arnaut de Dobroslavín, éditeur des journaux de Prague, acquérit d'après le traité avec le maître de poste de Prague des journaux imprimés de Francfort-sur-le-Main, Hanau et Leipzig et des journaux écrits de Vienne. On ne peut pas prouver des règlements indépendants du texte dans les renseignements qui portèrent un caractère rapportant et dans lesquels des informations confidentielles, appréciations ou même suppositions furent tout à fait déplacées. La convenance des renseignements admis dans les journaux fut en question. En 1690 on avertit de Vienne les gouverneurs de la nécessité de l'attention augmentée aux relations des affaires diplomatiques. Le censeur dut faire connaître telle relation aux fonctionnaires du pays les plus hauts en cas importants. Les lettres patentes impériales de postes apportèrent l'intervention générale à la censure des journaux en 1698. Elles engagèrent des maîtres de poste aux éliminations des envois semants des renseignements qui causèrent des confusions et troubles. Ils durent être soumis aux autorités du pays pour la révision. La révision du fleuve des renseignements de l'étranger compléta ainsi la censure des journaux du pays.

Les renseignements de Prague et de la Bohême que K. F. Rosenmüller organisa dans «*Český Postylion*» (Postillon de Bohême), journal le plus ancien qui encouragea au patriotisme du pays et à l'amour de la langue tchèque, ne causèrent pas des conflits du côté de la censure. Cette conception fut acceptée par l'Office de la Cour de Bohême à Vienne même que par le gouvernement à Prague. Quant aux renseignements de Bohême, les journaux de Vienne qui ne furent pas isolés du domaine des pays allemands d'une barrière de la langue, servèrent de médiateurs. Les relations de la canonisation de Jean-Népomucène appartenrent à la sphère des renseignements la plus vaste.

Des revues des plus anciennes, venues dans les Pays Tchèques par la médiation du commerce de librairie, subirent les règles valables pour la révision des livres importés.

Les indications de la censure des journaux à Prague permettent poser le commencement du procès, pendant lequel la séparation de la censure ecclésiastique et séculière dans la monarchie des Habsbourgs eut lieu, au début de la deuxième moitié du 17e siècle.